

ΑΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΕΝΝΟΙΑΙ

ΤΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΩΤΙΝΟΥ

ΥΠΟ

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

“Ο ΚΟΡΑΗΣ,,

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ & ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ

1928

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΜΟΥ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ι Σ

Τὸ περιεχόμενον τῆς παρούσης διατριβῆς συγκεντρώνει τὰ πορίσματα μιᾶς ἐκτενοῦς μελέτης περὶ τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Πλωτίνου, ἧς ὁ πρῶτος τόμος δημοσιεύεται προσεχῶς γερμανιστί. Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τοῦ ἔργου ἐκτίθενται τὰ τοῦ κόσμου τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς διανοίας, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τόμῳ συζητοῦνται αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς διανοίας καὶ μεταξὺ νοῦ καὶ ἐνὸς ἢ ἀγαθοῦ.

Ἐνταῦθα διατυποῦμεν κυρίως τὰς σχέσεις τῶν τριῶν θεμελιωδῶν ἐννοιῶν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου καὶ δὴ τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἔννοιαν τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἀγαθοῦ.

Heidelberg 30 Ἰανουαρίου 1928

I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Α' Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ ἀφ' ἧς ἀφορμᾶται τὸ φιλοσοφεῖν κατὰ Πλωτῖνον, εἶναι ἡ σχέσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ θεῖον. Ἐκ τῆς πρώτης αὐτῆς ἀρχῆς ἀφορμώμενος ὁ Πλωτῖνος, διακαθορίζει τὴν ἀξίαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχῶν τῆς οὐσίας καὶ τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν νοῦν ἐνέχει, κατὰ τὸν Πλωτῖνον, ἀξίαν μόνον διότι ὁδηγεῖ πρὸς τὸ ἀγαθόν, τοῦτέστι πρὸς τὴν ἔνωσιν τῆς ψυχῆς μεθ' ἑαυτῆς καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ. Ἡ κατεύθυνσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν αἴσθησιν καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὄντα καθ' ὅλου καὶ ἡ διακατοχὴ τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ τοῦ διαρκοῦς γίνεσθαι τοῦ κόσμου τούτου, χαρακτηρίζεται κατὰ ταῦτα ὡς ἀντιφάσκουσα πρὸς τὸ δέον τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς. Συνάμα δὲ προσδίδεται κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην τοῦ φιλοσοφεῖν, πρὸς τὴν ψυχὴν, τὴν πρὸς τὴν αἴσθησιν κυρίως ἀναφερομένην καὶ ἐνταῦθα κυρίως ἐνεργοῦσαν, ἡ μορφὴ τῆς λήθης τοῦ θεοῦ καὶ οὐχὶ μόνον τῆς οὐσίας καὶ τοῦ λόγου, ὅπως ἀπαντᾷ τοῦτο παρὰ Πλάτωνι, ὅπου τὸ φιλοσοφεῖν πρὸς τὴν οὐσίαν κυρίως ἀναφερόμενον, μυθολογικῶς μόνον πρὸς τὸ θεῖον συνάπτεται καὶ κατὰ τὸν εἰκότα μῦθον περὶ τοῦ θεοῦ διαπραγματεύεται.

Ἐκ τῆς σφαίρας τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐπιστήμης θεωρουμένη ἡ κατ' αἴσθησιν ἐνέργεια τῆς ψυχῆς, παρουσιάζεται ὡς μία ἄλογος, τοῦτέστι ἄνευ λόγου, οὐχὶ ὅμως καὶ καθόλου ἄσχετος πρὸς τὸν λόγον, ἐνέργεια. Ὡς ἀπρεπῆς, τοῦτέστι πρὸς τὸ δέον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ψυχῆς ἀντιφάσκουσα πρᾶξις, χαρακτηρίζεται ὅμως ἡ κατ' αἴσθησιν ἐνέργεια καὶ ἡ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς, ὅταν ἡ ψυχὴ ἀναζητεῖ ἐνταῦθα τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς τοῦ λόγου καὶ τὴν αἰτίαν πρὸς γνῶσιν καὶ ἐπιστήμην. Ὄταν ὅμως ἡ αἴσθησις καὶ τὰ αἰσθητὰ ὄντα καθόλου, θεωρηθῶσιν οὐχὶ ὡς ἀρχὴ καὶ αἰτία, ἀλλὰ μόνον ὡς συμβολὴ καὶ ὡς συναίτιον πρὸς γνῶσιν καὶ πρὸς ἐπιστήμην, τότε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρίσωμεν τὴν κατ' αἴσθησιν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς ὡς ἀπρεπῆ καὶ μὴ πρὸς τὸ δέον αὐτῆς ἀνταποκρινόμενην.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τοῦ φιλοσοφεῖν καὶ τοῦ κατὰ λόγον ζῆν εἶναι ἡ ἀπόλυτος ἔνωσις ἢ ἄπλωσις τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ ἐνός, τοῦτέστι μεθ' ἑαυτῆς καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦτο χαρακτηρί-

ζεται ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, ἡ ἀπαγωγή τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς καὶ ἡ διαμονὴ αὐτῆς ἐν τῇ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἀντικειμένη ἔδρα, ὡς ἀντίθετος πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα τῆς ψυχῆς, ὡς αὕτη κατὰ νόμον καὶ κατ' ἀξίαν ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ πηγάζει. Ἡ λογικὴ καὶ κατὰ τὰλλα ἀξιολογικὴ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ὄντα, καὶ δὴ τὰ νοητὰ ὄντα καὶ ἡ διόδος τῆς ψυχῆς διὰ τῶν νόμων καὶ τῶν σχέσεων τοῦ νοητοῦ ὄντος προϋποτίθεται καὶ ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου ὡς ἀναγκαία, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ὡς ἐσχάτη αἰτία πρὸς ἣν ἡ ψυχὴ ἀνάγεται ἢ δέον νὰ ἀνάγεται. Ἐν τῇ ἀποστρεφῆ δὲ ταύτῃ τῆς ψυχῆς ἐκ τοῦ ἐνὸς καὶ ἐν τῇ διαμονῇ αὐτῆς ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν πολλῶν καὶ κυρίως τῶν αἰσθητῶν, κεῖται ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἐν ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς φύσιν καὶ τὸν ἴδιον αὐτῆς νόμον παρεξηγεῖ.

Ἡ αἰτία τοῦ γίνεσθαι, τοῦτέστι τῆς διαρκοῦς κινήσεως τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ καὶ τῆς συνεχοῦς διαμονῆς αὐτῆς ἐν τῷ γίνεσθαι, εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ ἀλλαγὴ τῆς δεούσης ἀρχῆς πρὸς ἣν ἡ ψυχὴ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον πρέπει νὰ ἀναφέρεται. Ἡ ἕτερότης τῆς αἰσθήσεως πρὸς τὴν νόησιν καὶ ἡ ἕτερότης τοῦ αἰσθητοῦ πρὸς τὸ νοητόν, αὕτη καθ' αὐτὴ θεωρουμένη, δὲν θὰ ἴσκει πρὸς ἀπαγωγὴν καὶ ἀπομάκρυνσιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς. Ἡ σχέσις ἣτις διὰ τῆς ἕτερότητος ταύτης ἀναπτύσσεται μεταξὺ ψυχῆς καὶ αἰσθητοῦ ἢ χρονικοῦ ὄντος, εἶναι ἡ πραγματικὴ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ ἀρνεῖται τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα αὐτῆς, ὡς αὕτη διαφαίνεται ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὸ ἐν ἢ τὸ ἀγαθόν.

Ἡ ἀρνητικὴ σχέσις, τοῦτέστι ἐκείνη καθ' ἣν ἡ ψυχὴ στρέφεται ἀπολύτως πρὸς τὸ αἰσθητόν καὶ καθ' ἣν τὸ αἰσθητόν ἀπολύτως ἐκτιμᾶται, εἶναι ἡ αἰτία τῆς λήθης τῆς ἀρχῆς πρὸς ἣν ἡ ψυχὴ κατὰ νόμον καὶ κατὰ δέον ἀνάγεται καὶ ἀφ' ἧς παρὰ νόμον καὶ παρὰ δέον κατάγεται, τοῦτέστι ἀποστρέφεται. Ἐκ τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς ἀλογίας τοῦ αἰσθητοῦ ἀντικειμένου, πρὸς ἣν κατευθύνεται τὸ αἰσθητόν τῆς ψυχῆς εἶδος, προέρχεται διαρκῆς τις κίνησις, ἣτις ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς δημιουργίας αὐτῆς αὐτοκαταστρέφεται, καὶ δι' ἧς τὸ εἶναι τῆς ψυχῆς ἀναλύεται εἰς γίνεσθαι. Ἐν δὲ τῷ γίνεσθαι ἀδυνατεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἀνεύρη στοιχεῖα ἀναφορᾶς καὶ αἷτια ζωῆς, τοῦτέστι μεθόδους δι' ὧν νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ γνῶσις καὶ διὰ τοῦτο μένει οὐχὶ μόνον ἄλογος πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν γνῶσιν, ἀλλὰ λησμονεῖ συνάμα τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς οὐσίας αὐτῆς.

Πρὸς ἀκριβέστερον ὁμῶς χαρακτηρισμὸν τῆς σχέσεως ταύτης τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἢ πρὸς τὰ μὴ ὄντα, δέον νὰ θεωρήσωμεν ταύτην κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀξίας, τοῦτέστι κατὰ τὸ δέον ἢ τὸ μὴ δέον.

Τὸ μὴ ὄν, τὸ διέπον τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὰ κατ' αὐτόν, τότε μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ ἀπο-

λύτως καὶ νὰ ἐκτιμηθῆι δεόντως, ἂν θεωρηθῆι ὡς τι ἀνάξιον, τοῦτέστι ἄνευ ὠρισμένης καὶ οὐσιώδους ἀξίας καὶ πρὸς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ δέον καὶ τὴν ἀξίαν ἢ τὴν οὐσίαν διακείμενον. Ἡ ἀντίθεσις δὲ αὕτη τοῦ μὴ ὄντος πρὸς τὸ ὄν ἢ τὴν ἀξίαν, θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, ὡς ἡ αἰτία τῆς ἀπρεπείας τῆς σχέσεως τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτό. Ἡ μέθοδος ὅμως αὕτη καθ' ἣν τὸ ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν θεωροῦνται κατ' ἀξίαν καὶ κατὰ τιμὴν, τοῦτέστι κατ' αἰωνιότητα καὶ κατὰ χρόνον ἢ κατ' οὐσίαν καὶ κατὰ φαινόμενον, ἀναφερομένη καὶ πρὸς τὸ εἶναι τῆς ψυχῆς ἤτοι πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, εἶναι ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ ὡς ἐνέργεια πρὸς τὸ ὄν καὶ πρὸς τὸ φαινόμενον, πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ πρὸς τὸ φαινόμενον, χαρακτηρίζεται ὡσαύτως ὡς ἀξία ἢ ἀναξία. Ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη πρὸς τὸ ὄν ἢ τὸ μὴ ὄν καὶ καταφάσκουσα ἢ ἀποφάσκουσα τὰς δύο αὐτὰς ἀρχάς, χαρακτηρίζεται ὡς ἀρχὴ καὶ δὴ ἀρχὴ ἐνεργείας νοητῆς ἢ αἰσθητῆς. Ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς θεωρουμένη ὡς ἀξία, τοῦτέστι ὡς ἀπόλυτον ὄν, διακρίνεται κατὰ ταῦτα σαφέστατα ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ συνειδότος τὴν ἐν τῇ νεωτέρᾳ φιλοσοφίᾳ ἀναπτυσσομένην. Ἡ ἀξιολογία τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἀναφέρεται κυρίως εἰς τὸ ὄν καὶ δὴ τὸ νοητόν, τὴν δὲ ψυχὴν διαπραγματεύεται ὡς ἀπλὴν ἐνέργειαν πρὸς τὸ ὄν καὶ οὐχὶ ὡς ὑπόστασιν ἀερέκτως πρὸς τὸ ὄν συνυφασμένην.

Ἡ ψυχὴ εἶναι κατὰ Πλωτίνον καὶ κατὰ Πλάτωνα, θεῖόν τι ἢ τοῦλάχιστον κάτι πρὸς τὸ θεῖον συγγενὲς ἢ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ ὄντος πρὸς τὸ θεῖον ἀναγόμενον. Ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη πρὸς τὰ μὴ ὄντα ἢ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐκτιμῶσα αὐτὰ ὡς ἀξία, ὑποτιμᾷ συνάμα ἑαυτήν, τοῦτέστι ἡ ψυχὴ ἀρνεῖται ἐν τῷ ἅμα τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀξίαν καὶ φύσιν ἢ ὅπως ὁ Πλωτίνος λέγει ἀτιμάζει ἑαυτήν. Διὰ τοῦτο μόνον εἶναι εἰς τὴν ψυχὴν ἀδύνατος ἡ θεωρία τοῦ ὄντος, καὶ δὴ ὡς ἀρχῆς πρὸς ἣν ἡ ψυχὴ ἀναφέρεται κατὰ φύσιν καὶ ἀφ' ἧς κατάγεται κατὰ νόμον. Ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὄν καὶ ἡ θεωρία τοῦ ὄντος ὑπὸ τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ δέον τῆς ψυχῆς. Θεωρουμένης τῆς ψυχῆς ὡς ἀρχῆς καὶ δὴ ὡς ἀπολύτου ἀρχῆς διηκούσης μέχρι τοῦ θείου καὶ διεπούσης τὸ ὄν καὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, τὸ ὄν καὶ ἡ οὐσία καθόλου προηγοῦνται μὲν τῆς ψυχῆς κατ' ἀξίαν, συντάσσονται ὅμως πρὸς αὐτὴν εὐθύς ὡς ἡ ψυχὴ ἀποκαθαρθῆι ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς δόξης.

Τὰ αἴτια, κατὰ ταῦτα, τῆς ἀπολύτου ἀγνοίας τῆς πρώτης ἀρχῆς ἐν ἣ καὶ τῆς ψυχῆς ἢ ὑπόστασις ἀναπαύεται, εἶναι ἡ ἐκτίμησις (τιμὴ) τοῦ ἀναξίου (ἀτίμου) καὶ ἡ ἀτιμία τοῦ ἀξίου, τοῦτέστι τῆς ἰδίας ὑποστάσεως. Ἡ ἀξία δὲ αὕτη τῆς ὑποστάσεως τῆς ψυχῆς καταφαίνεται ἐν τῇ ἐννόμῳ καὶ ἐλλόγῳ ζωῇ τῆς ψυχῆς. Ἡ δὲ παρὰ νόμον καὶ παρὰ λόγον ζωὴ τῆς ψυχῆς, προὑποτίθησι καὶ ἀρνητικὸν τινα ἔρωτα αὐτῆς, τοῦτέστι ὁ ἔρωσ τῆς ψυχῆς στρέφεται κατὰ τὴν παρὰ λόγον αὐτῆς

ζωὴν πρὸς τὰ αἰσθητά. Ἡ ψυχὴ ἀναφερομένη πρὸς τὸ ἕτερον τοῦ ὄντος, τοῦτέστι πρὸς τὸ κατὰ χρόνον εὐρισκόμενον καὶ μεταβαλλόμενον ὄν καὶ ἐκτιμῶσα τοῦτο ὡς ἀρχὴν ζωῆς, ἀρνεῖται συνάμα τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀξίαν, τοῦτέστι ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἀξία αὐτῆς εἶναι κατωτέρα τῆς ἀξίας τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ τὸν ἔρωτα αὐτῆς ὑποκινούντος. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ θαυμασμός τῆς ψυχῆς δὲν στρέφεται πρὸς τὸν νόμον τοῦ ὄντος καὶ πρὸς τὸ εἶδος τῆς οὐσίας, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτιμηθῇ ὡς φιλοσοφικός, τοῦτέστι ὁ θαυμασμός αὐτὸς δὲν δύναται ν' ἀποβῇ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἀρνητικὴ λοιπὸν ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ ἀδυνατεῖ νὰ στραφῇ πρὸς ἑαυτὴν καὶ νὰ θεωρήσῃ ἑαυτὴν ὡς φύσιν καὶ δύναμιν, τοῦτέστι ὡς ἰδίαν ποιότητα καὶ ἰδίαν ἐνέργειαν, ἐν ἑαυτῇ τὴν ἀξίαν ἐνέχουσαν καὶ πρὸς τὸ ὄντως ὄν τὸν ἔρωτα αὐτῆς κατὰ δέον στρέφουσαν. Τὸ θεῖον, τοῦτέστι ἡ ἀπόλυτος ἐνότης τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐνότης ἢ ἔνωσις αὐτῆς πρὸς τὸ πᾶν ἢ μᾶλλον τὸ ἓν, τίθεται ἐν τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντος καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος.

Καθ' οἷονδῆποτε καὶ πρὸς οἷονδῆποτε λοιπὸν καθορισμὸν τοῦ μὴ ὄντος καὶ δὴ ὡς ἀναξίου καὶ ἀντιθέτου πρὸς τὴν ἀξίαν θεωρουμένου, προὑποτίθεται τὸ ὄν καὶ τὸ τὸν ὄρισμὸν συντελοῦν, τοῦτέστι ἡ οὐσία καὶ ἡ ψυχὴ ὡς ἀξίαι πρὸς ἃς τὸ μὴ ὄν ἀναφέρεται. Καὶ αὐτὸς ὁ καθορισμὸς τῆς ἀρνητικῆς σχέσεως καὶ τῆς ἀρνητικῆς μεθόδου τῆς ψυχῆς εἶναι ἀδύνατος ἄλλως ἢ διὰ τῆς γνώσεως τῆς θετικῆς κατευθύνσεως καὶ τοῦ ὄντος ἔρωτος καὶ δὴ διὰ τῆς τελείας γνώσεως ἀμφοτέρων τῶν ἐνεργειῶν τούτων τῆς ψυχῆς, τῆς ἐνεργείας τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς κατανοήσεως τοῦ ὄντος. Ἐνταῦθα ὁμως ἐπειδὴ διαπραγματευόμεθα γενικῶς τὰς γενικὰς καὶ θεμελιώδεις ἐννοίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλωτίνου καὶ δὴ τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀρχὴν τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑνὸς ἐν ἀναφορᾷ πρὸς ἀλλήλας, προβαίνομεν ἀμέσως εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς χωρὶς νὰ ἐπεκταθῶμεν προηγουμένως πρὸς τὰς μεθόδους, ἃς ἡ ψυχὴ, τὸ μὲν πρὸς τὸν αἰσθητόν, τὸ δὲ πρὸς τὸν νοητὸν κόσμον ἀναφερομένη, ἀκολουθεῖ.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πᾶν ἄψυχον ὄν, οὗ ἡ σχέσις καὶ ἡ συναφὴ πρὸς ἑαυτὸ εἶναι καθαρῶς μηχανικὴ καὶ οὗ ἡ ἐνότης εἶναι καθαρῶς λογικὴ, τοῦτέστι δημιουργεῖται διὰ τινος λογικῆς ἀρχῆς, ἣτις ἀναφέρεται πρὸς αὐτὸ διὰ τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ κρίνοντος αὐτῆς μέρους, τὸ θεμελιώδες χαρακτηριστικὸν τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ ψυχικὴ ἀρχή, ἢ τὸ ὑπὸ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς συνεχόμενον καὶ διακατεχόμενον ὄν, ἐνέχει τὴν ἐνωτικὴν ἐνέργειαν. Ἡ ἐνωτικὴ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς χαρακτηρίζεται ἰδίᾳ διὰ τῆς ἀπολύτου ἀναφορᾶς τῶν μελῶν πρὸς ἀλλήλα. Ἡ παντελὴς κοινωνία τῶν μελῶν πρὸς ἀλλήλα εἶναι ἡ δύναμις καὶ δὴ ἡ

θεμελιώδης δύναμις τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς. Ἡ ἐνωτικὴ αὐτὴ δύναμις τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς ἢ τῆς ψυχῆς καθόλου, ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι συνυφασμένη πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν παντὸς μικροκοσμικοῦ καὶ μακροκοσμικοῦ δημιουργήματος, τοῦτέστι ἡ ψυχικὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ συνεκτικὴ δύναμις καὶ ἡ μορφωτικὴ αἰτία τοῦ συστήματος τοῦ ἐσχάτου ζωϊοῦ καὶ τοῦ κόσμου καθ' ὅλου. Παντὸς ζῶου ἡ αἰτία εἶναι ἡ ψυχὴ. Πρὸς αὐτὴν ἀναφέρεται ἡ ζωὴ καθ' ὅλου. Τὸ αἰσθητὸν πᾶν, ὁ αἰσθητὸς κόσμος ἄνευ τῆς ἐνωτικῆς, συνεκτικῆς καὶ μορφωτικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς θὰ ἦτο ἀδύνατος. Ὁ κόσμος εἶναι ἔργον τῆς ψυχῆς. Ὁ χαρακτηρισμὸς ὅμως τῆς ψυχῆς ὡς μορφωτικῆς καὶ δημιουργικῆς ἐνεργείας προὑποτίθησιν ἀπολύτως τὸν θεμελιώδη χωρισμὸν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος, τοῦτέστι τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σώματος καὶ τὴν ἀπόλυτον ἕτερότητα τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὄντα καθ' ὅλου. Ἡ ψυχὴ δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἕτερόν τι πρὸς τὰ ὄντα ἅτινα μορφοῦνται, κινουῦνται, καὶ ζωογονοῦνται ὑπ' αὐτῆς. Ἡ ἕτερότης δὲ αὕτη τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς διακατεχόμενα καὶ τούτων πάλιν πρὸς αὐτὴν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐννοηθῆ ὡς τοιαύτη, καθ' ἣν τὰ ἀπ' ἀλλήλων χωριζόμενα, ἦτοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, θεωροῦνται ὡς ἰσάξια τινα, ἀλλὰ ὡς τοιαύτη καθ' ἣν ἡ ἕτερότης σημαίνει πάντοτε διαφορὰν ἀξίας καὶ οὐσίας. Ἡ ψυχὴ, ὡς αἰτία τῆς ἐνεργείας τοῦ μορφοῦσθαι καὶ τοῦ κινεῖσθαι, δέον νὰ ἐννοηθῆ ὡς ἀρχὴ τις, ἣτις κατ' ἀξίαν εἶναι ἀνωτέρα (τιμιωτέρα) παντὸς ἄλλου, ὅπερ γίγνεται καὶ ἀπογίγνεται, εἶναι καὶ δὲν εἶναι, εὐθύς ὡς ἡ ψυχὴ, ἣτις προσδίδει εἰς αὐτὸ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν, ἀποχωρισθῆ ἀπ' αὐτοῦ.

Ὁ τρόπος καθ' ὃν τὸ φυσικὸν ὄν, τοῦτέστι τὸ ἐστερημένον τῆς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, διακατέχεται καὶ συνέχεται ὑπὸ τοῦ ψυχικοῦ ὄντος, τοῦτέστι τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ὁ τρόπος καθ' ὃν τὸ μὲν ἀναφέρεται πρὸς τὸ δὲ καὶ καθ' ὃν ἐκ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς προκύπτει τρίτον τι, τοῦτέστι αὐτοκίνητόν τι ζῶον, ὑποσημαίνεται ὑπὸ τοῦ Ἰπλωτίνου πάντοτε δι' εἰκόνας τινὸς καὶ διορατὰ μόνον κατόπιν μακρᾶς φιλοσοφικῆς ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ὄν καὶ πρὸς ἑαυτήν. Ἡ γιγνώσκουσα ψυχὴ τοῦ κατ' ἰδίαν ὑποκειμένου δύναται τότε μόνον νὰ κατανοήσῃ τὴν μορφωτικὴν ἐνέργειαν τῆς μὴ γιγνώσκουσης, ὅταν στραφῆ πρὸς τὴν καθ' ὅλου ψυχὴν τὴν τὸν κόσμον γενικῶς διέπουσαν, καὶ ὅταν ὁ χωρισμὸς τοῦ εἶδους τῆς αἰσθήσεως ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς νοήσεως συντελεσθῆ ἀπολύτως. Κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον, εἶναι ἀδύνατος ἡ κατὰ γνῶσιν καὶ κατ' ἐπιστήμην ἀναφορὰ τῆς κατ' ἰδίαν ψυχῆς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ψυχὴν. Ὁ χωρισμὸς τοῦ κόσμου εἰς τὰ συστατικὰ αὐτοῦ στοιχεῖα, εἶναι κατὰ γνῶσιν τότε μόνον δυνατὴ, ὅταν ἡ γιγνώσκουσα ψυχὴ τοῦ κατ' ἰδίαν ὑποκειμένου ἀναχθῆ εἰς τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον καὶ διαπαιδαγώ-

γηθῆ κατ' αὐτήν. Καὶ ὁ χωρισμὸς τοῦ κόσμου τοῦ κατ' αἴσθησιν ἡμῖν δεδομένου καὶ ὁ χωρισμὸς τοῦ ὄντος ἀπὸ τῆς ψυχῆς, εἶναι χωρισμοὶ κατὰ λόγον συντελούμενοι καὶ πρὸς τὸν λόγον, τοῦτέστι τὴν γνῶσιν κυρίως ἀναφερόμενοι.

Τὸ φιλοσοφεῖν καθ' ὅλου εἶναι καὶ κατὰ Πλωτῖνον καὶ κατὰ Πλάτωνα διαλέγεσθαι, τοῦτέστι διακρίνειν τὰ μὲν τῶν δὲ καὶ δὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς γνώσεως. Κατὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ κατ' αἴσθησιν ἡμῖν δεδομένου κόσμου εἰς τὰ συνιστῶντα αὐτὸν στοιχεῖα, δεόν νὰ προὔποτεθῶσιν ἅπασαι αἱ μορφαὶ τοῦ κατὰ χρόνον ὄντος, τοῦτέστι ἢ κατὰ χρόνον ἀπειρία τῶν μορφῶν ἢ ἡ ψυχὴ προσέδωκεν εἰς τὸ αἰσθητόν. Ἡ χρονικὴ διάρκεισις τῶν μορφῶν ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς προσέδωκεν εἰς τὸ κατ' αἴσθησιν ὄν ἢ καὶ αὐτὴ προσέλαβεν ἐκ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς αὐτό, δεόν νὰ ὑπερπηδηθῆ ἢ κάλλιον νὰ συναίρεθῆ εἰς μίαν καὶ μόνην ἀρχὴν τῆς ψυχῆς.

Πρὸς κατανόησιν τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄψυχον, εἶναι ἀναγκαῖα μία ἀπόλυτος ἐνέργεια τοῦ συνειδότης, τοῦτέστι μία νοητὴ σύνθεσις τοῦ διανοεῖσθαι. Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς πρὸς τὸ μὴ ὄν, ἐννοοῦνται κατ' ἄχρονον τρόπον, τοῦτέστι ὁ κόσμος, κατὰ ψυχὴν θεωρούμενος, εἶναι ὑπὲρ πάντα χρόνον καὶ δὴ διότι ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ χρόνου. Χρόνος καὶ κόσμος εἶναι ταῦτά, ὡς ψυχὴ καὶ φύσις ταῦτά εἰσίν.

Τὸ κατ' αἴσθησιν ὄν ἢ κάλλιον τὸ μὴ ὄν, πρὸ τῆς ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς ἢ πρὸ τῆς συναφῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν νοητὴν τῆς ψυχῆς αἰτίαν, δεόν νὰ θεωρηθῆ ὡς τι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὑφιστάμενον, τοῦτέστι ὡς ἀπολύτως ἄψυχον καὶ συνεπῶς ἄλογον. Μόνον διὰ τῆς συζυγίας τῶν δύο τούτων ἑτεροτήτων, τοῦτέστι διὰ τῆς κατὰ λόγον κοινωνίας αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ἥτις κατανοεῖται ὡς ἀπόλυτος ἀρχὴ καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἀναφερομένη αἰτία, δημιουργεῖται ἢ γεννᾶται ζῶόν τι ἢ ἔμψυχόν τι δημιουργήμα, ὅπερ μετὰ ταῦτα, τοῦτέστι μετὰ τὴν δημιουργίαν, ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον τοῦ χρόνου ἢ ἀκριβέστερον, κατὰ Πλωτῖνον, ἐνέχει τὸν χρόνον ἐν ἑαυτῷ.

Τὸ ἐν ἑαυτῷ διαμένον καὶ οὐδαμῶς οἶανδήποτε ἐν ἑαυτῷ κίνησιν ἐνέχον, τὸ μὴ ὄν, ὅπερ πρὸ τῆς ἀναφορᾶς τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτὸ στερεῖται πάσης ζωῆς καὶ πάσης ἀξίας, ἢ παντελῆς ἔλλειψις τῆς μορφῆς ἢ ἡ ὕλη καὶ τὸ ἀπειρον, δεόν νὰ ἐννοηθῆ ἀπλῆ δύναμις τῆς μορφῆς. Ἄπασαι αἱ μορφαὶ συνεπῶς, ἢς τὸ ἄμορφον τοῦτο μὴ ὄν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου προσλαμβάνει, θὰ προέρχονται ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ εἴδους τῆς ψυχῆς. Αὐτὸ τοῦτο τὸ μὴ ὄν θεωρεῖται καὶ ἐννοεῖται ὡς τὸ μηδὲν τῆς μορφῆς καὶ διὰ τοῦτο ὡς παντελῶς νεκρὸν καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἐνδὸς ἀπομακρυσμένον. Ἡ ἀπόστασις τόσον

τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ νοῦ, ὅσον καὶ τοῦ νοῦ ἀπὸ τοῦ ἐνός, καθὼς ἐπίσης καὶ τοῦ μὴ ὄντος ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἐννοεῖται ἀπολύτως κατ' ἀξίαν καὶ οὐδαμῶς κατὰ χρόνον.

Ἡ διακατοχὴ τοῦ ἀψύχου ὑπὸ τοῦ ψυχικοῦ αἰτίου δι' εἰκόνας τινὸς χαρακτηριζομένη, ἀποβάλλει τὴν ἐνεργὸν αὐτῆς οὐσίαν. Οἰοσδήποτε παραλληλισμὸς τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἀψύχου καὶ τοῦ ψυχικοῦ στοιχείου πρὸς ἄλληλα, εἶναι ἀνίκανος νὰ ἀποδώσῃ τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος, τοῦτέστι τὴν ἐνεργὸν σχέσιν μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος διότι κατάγεται ἐκ τοῦ χρονικοῦ κόσμου, ἐνῶ ἡ ἀναφορὰ τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλα εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἀχρονος, τοῦτέστι μεταφυσική. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ μὴ ὄντος, τοῦ ἀμόρφου, καὶ τοῦ ὄντος, τῆς μορφῆς, πρὸς ἄλληλα ἢ ὁ σύμδεσμος ὕλης καὶ εἶδους, ἢ σώματος καὶ ψυχῆς ἐννοεῖται ὑπὲρ χρόνον καὶ συντελεῖται συνάμα ὑπὲρ χρόνον. Μόνον μετὰ τὴν κατανόησιν τῆς μεταφυσικῆς αὐτῆς ἐνεργείας τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλας, τοῦτέστι μετὰ τὴν διαλεκτικὴν κατανόησιν τῆς σχέσεως αὐτῆς, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ μιᾶς εἰκόνας ἐκ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καταγομένης, ἢ ἐνὸς συμβόλου πρὸς παράστασιν τῆς ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα. Ἡ διαλεκτικὴ εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἡ μέθοδος ἐκείνη ἣτις ἀναλύει καὶ τὰς μεταφυσικὰς σχέσεις τῶν ὄντων καὶ τῶν ποιότητων τοῦ ὄντος πρὸς ἄλληλα εἰς νοητὰς καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑφισταμένας ἑτερότητας.

Τὸ ἀμόρφον ἀποσχίζεται κατὰ τὴν συζυγίαν αὐτοῦ πρὸς τὴν μορφήν ἐκ τῆς παντελοῦς ἀδιαφορίας καὶ ἀδιακρισίας ἐν ἧ κεῖται καὶ συνυφαίνεται πρὸς τινὰ διάφορον χρόνον, τοῦτέστι πρὸς τινὰ κατὰ χρόνον συντελουμένην σχέσιν. Ἡ διαφορὰ ὅμως τῆς κατὰ χρόνον ταύτης σχέσεως, πρὸς τὴν ἀδιαφορίαν τῆς ἀμόρφου ὕλης θεωρουμένη, παρουσιάζει χαρακτηριστικὰ ἄτινα κατάγονται ἐκ τῆς ποιότητος τῆς μορφῆς, τοῦτέστι ἡ ἀξία τῆς κατὰ χρόνον σχέσεως τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλας, πηγάζει ἐκ τοῦ ἀχρόνου ποιοῦ καὶ τῆς ἀχρόνου οὐσίας τῆς μορφῆς ἢ τῆς ψυχῆς, ἣτις ἐνταῦθα θεωρεῖται ἢ τὸ σῶμα μορφοῦσα καὶ τὴν κίνησιν αὐτοῦ διέπουσα δύναμις. Ἡ ἀρχὴ δὲ αὐτὴ τῆς κατ' ἀξίαν ἀναφορᾶς τῶν δύο ἑτεροτήτων πρὸς ἄλληλας, καὶ δὴ κατὰ τρόπον καθ' ὄν ἢ ἀξία τῆς σχέσεως αἰτιολογεῖται ὑπὸ τῆς ἀξίας τῆς μορφῆς, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τοῦ παντός, τοῦτέστι τοῦ κατ' αἰσθησιν κόσμου, ἀποδίδει τὸν κόσμον κατὰ τὴν συνοχὴν αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὴν κατὰ νόμους κίνησιν. Ὁ κόσμος ὡς ἐνότης καὶ ὀλότης θεωρούμενος, εἶναι κατ' ἀξίαν ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς ἢ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ σῶμα ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ σώματος, τοῦτέστι τοῦ μὴ ὄντος.

Ἡ ἀξία τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, τοῦτέστι ἡ νοητὴ αὐτοῦ ποιότης κεῖται οὐχὶ ἐν τῇ ἀπλῇ καὶ ἀδιαφόρῳ αἰωνιότητι, ἣτις καὶ πρὸς τὸ μὴ ὄν εἶναι δυνατόν νὰ προσαφθῇ, ἀλλὰ ἐν τῇ κατὰ χρόνον ἀναφορᾷ, τοῦτέστι ἐν τῇ σχέσει ἐκείνῃ καθ' ἣν κατὰ χρόνον ἐκδηλοῦνται ἀχρονα

σημεῖα. Τὰ ἄχρονα δὲ ταῦτα σημεῖα εἶναι πάντοτε οἱ νόμοι καθ' οὓς τὸ πᾶν κινεῖται καὶ καθ' οὓς κυβερνᾶται, τοῦτέστι ἡ νοητὴ αὐτοῦ αἰτία καὶ ὑπόστασις. Ὁ κόσμος ὁ κατ' αἰσθησιν ἡμῖν δεδομένος, εἶναι δυνατὸν νὰ προσονομασθῇ ὡς αἰώνιος, διότι παρουσιάζει ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ νόμους, οἵτινες διατυποῦνται λογικῶς καὶ ὑποδεικνύουσι ποιότητα νοητῆν. Τὸ πᾶν διὰ τῆς κατὰ νόμον καὶ κατὰ λόγον ταύτης διακατοχῆς αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ψυχῆς, εἶναι τέλειόν τι ζῶον ἢ θεός τις ἐπειδὴ ἡ οὐσία αὐτοῦ εἶναι ἡ ψυχὴ.

Ἐν τούτῳ δὲ ἔγκειται κυρίως ἡ ἰδιαιτέρα ἐνέργεια καὶ ἡ εἰδικὴ ποιότης τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ὅτι αὕτη συγκρατεῖ τὸ σύμπαν καὶ διακυβερνᾷ αὐτὸ κατὰ τοὺς ἰδίους αὐτῆς νόμους. Τὸ ποσοτικόν τι, τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ὅπερ προσφέρεται καὶ προσπίπτει ἡμῖν διὰ τῆς κατ' αἰσθησιν ἀναφορᾶς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτό, δέον ἐν τῇ ὁλότητι αὐτοῦ νὰ θεωρηθῇ, κατὰ Πλωτίνον, ὡς ἔμψυχον, καὶ δὴ κατὰ τρόπον διακρίνοντα τὴν ποιότητα τοῦ ἐμψύχου σαφέστατα ἀπὸ τὰ ἄλλα εἶδη ἢ τοὺς ἄλλους τρόπους καθ' οὓς ἡ ὕλη θεωρεῖται ὡς ἔμψυχόν τι ὄν. Διαρρηδην δέον νὰ ἀποκρουσθῇ ἡ θεωρία τῆς ὕλης ὅπως αὕτη ὑπὸ τῶν καθαρῶν ὕλιστῶν διατυποῦται, καθ' ἣν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀπλῆ τις ἐνέργεια τῆς ὕλης καὶ συμβεβηκός τι ἐν τῇ ὕλει ἢ κατὰ τὴν ὕλην. Ἡ ψυχὴ εἶναι, κατὰ Πλωτίνον, ἕτερον τις ἀρχή, τοῦτέστι ἕτερόν τι, πάντη διάφορον πρὸς τὸ σῶμα. Ἡ ἀναφορὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ σώματος εἶναι, καθ' ὃν τρόπον ἐκλαμβάνουσιν οἱ ὕλισταιί, ἀδύνατος κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Πλωτίνου. Τὸ ἐναντίον, τοῦτέστι ἡ ἀναφορὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ σώματος πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, εἶναι, κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Πλωτίνου, μᾶλλον παραδεκτὴ. Ὁ χαρακτηρισμὸς δὲ τῆς ὕλης ὡς εἶδους, ἔστω καὶ ἀρνητικοῦ εἶδους, ἀποτελεῖ, καθ' ἡμᾶς, τὴν αἰτίαν δι' ἣν καὶ κατὰ Πλωτίνον, ἡ ὕλη μᾶλλον ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς κατάγεται. Ἡ σχέση τῆς ὕλης πρὸς τὰς λοιπὰς ποιότητας τοῦ ὄντος, πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν ἀριθμὸν, πρὸς τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἐνότητα, θὰ ἦτο πάντη ἀδύνατος, ἂν ἡ ὕλη ἐθεωρεῖτο ὡς πάσης μορφῆς ἐστερημένη. Ἡ ἀρνησις τῆς μορφῆς ἐκ τῆς ὕλης σημαίνει, καθ' ἡμᾶς, πάντοτε τὴν ἀρνησιν ὀρισμένης τινὸς μορφῆς καὶ ὀρισμένου τινος εἶδους, οὐχὶ ὅμως καὶ αὐτὴν τὴν ἀόριστον αὐτῆς ποιότητα ἢ τὸ ἄπειρον.

Ἡ ὁλότης τοῦ ποσοτικοῦ καταφαίνεται μετὰ τὴν ἀναφορὰν τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτό, τοῦτέστι μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ποσοτικοῦ ἐκ τῆς ἀπλῆς μηχανικῆς σφαιρας καὶ τὴν ἀνύψωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἕδραν τοῦ ψυχικοῦ συνδέσμου. Διὰ τῆς παντελοῦς δὲ ταύτης ἀναφορᾶς τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πᾶν τοῦ ποσοτικοῦ ὄντος, ἀναιρεῖται βεβαίως οἰαδήποτε μηχανικὴ ἔννοια καὶ οἰοσδήποτε μηχανικὸς ῥυθμὸς τοῦ κόσμου. Ἐν τῷ συστήματι τοῦ Πλωτίνου ἡ ἔννοια τοῦ μηχανισμοῦ οὐδαμῶς εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβῃ οἰανδήποτε ἀξιόλογον θέσιν. Κατ' οὐσίαν δὲ ἀπο-

κρούουσι τὴν ἔννοιαν τοῦ μηχανισμοῦ ὅλα τὰ θρησκευτικῶς συνυφασμένα φιλοσοφικὰ συστήματα. Ἡ τυφλὴ τύχη ἢ ἀπομένει ἔννοια ἀπλῆ ἄνευ οὐδενὸς περιεχομένου ἢ ἀποκρούεται καὶ ὡς τοιαύτη ἐκ τοῦ συστήματος τῆς φιλοσοφίας. Ἡ ἐνότης καὶ ὀλότης τῆς ψυχῆς δέον κατὰ τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς πρὸς τὸ σῶμα, νὰ ἐννοηθῆ ὡσαύτως ὅλως καὶ πλήρως, τοῦτέστι, ἐν τῇ ἀναφορᾷ τῆς ψυχικῆς ἀρχῆς πρὸς τὴν σωματικὴν τοιαύτην, ἢ πρώτη συνυπαρχει καὶ διακατέχει τὴν δευτέραν πλήρως καὶ παντελῶς.

Ἡ παντελής δὲ αὕτη παρουσία τῆς ψυχῆς κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἡ ὀλικὴ αὐτῆς συνυπαρξία μετὰ τοῦ σώματος, προκύπτει ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι τοῦ νοῦ, ὅστις θεωρεῖται ὡς ἀπόλυτος ἐνότης καὶ ἀπόλυτος ὀλότης, πρὸς ἅς καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ τὸν νόμον τῆς συγγενείας καὶ τοῦ ἔρωτος τείνει. Ἡ ἐνότης τῆς ψυχῆς, ἀναφερομένη κυρίως πρὸς τὴν ἐνότητα τοῦ νοῦ, εἶναι κατὰ ταῦτα ἡ αἰτία τῆς συναφῆς τῶν μελῶν τοῦ ἔμφυτου ὄντος πρὸς ἄλληλα. Διὰ τῆς ἐνότητος καὶ ὀλότητος τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ἀναίρεται ἡ πλειότης καὶ ἡ πολλότης τοῦ ποσοτικοῦ ὄντος καὶ διὰ τῆς ἀναίρεσεως αὐτῆς συναιροῦνται τὰ ἄτομα τοῦ ποσοτικοῦ πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸν νόμον τῆς ψυχῆς, τοῦτέστι τὸ ἔμφυτον ὄν ἀνυψοῦται κατὰ ταῦτα πρὸς νοητὴν τινα ἀναφορὰν πρὸς ἑαυτὸ καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖται, ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, ὡς θεῖόν τι. Τὸ σύμπαν διὰ τοῦ συνεχοῦς τούτου νόμου τῆς ψυχῆς, ἀποβαίνει θεός τις ἑαυτὸν κινῶν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀναφερόμενος. Πᾶν τὸ ἔμφυτον θεωρεῖται, κατὰ ταῦτα, ὡς θεῖον. Ἡ αἰτία δὲ τῆς θεϊότητος αὐτοῦ εἶναι πάντοτε ὁ κατὰ ψυχὴν νόμος ἢ ὁ νόμος τῆς ζωῆς. Οὕτω πως ἀνυψοῦνται τὰ ἄστρα εἰς θεούς, τοῦτέστι εἰς ἀπόλυτα ζῶα ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα τὴν αἰτίαν καὶ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς, καὶ πρὸς ἑαυτὰ ἀεὶ ἀναφερόμενα, τοῦτέστι τὸν ἐν αὐτοῖς νόμον ἀεὶ ἀκολουθοῦντα καὶ ἐκτελοῦντα.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος, θεωρούμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ψυχῆς, ἐννοεῖται ὡς θεῖόν τι, ἂν καὶ παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἢ ἔννοια τῆς ψυχῆς δέον νὰ ἐκληφθῆ κατὰ τὴν καθαρὰν αὐτῆς ποιότητα, τοῦτέστι ἐν ἀπολύτῳ ἀναφορᾷ πρὸς τὸν λόγον καὶ τὸν νοῦν. Ὁ ἔμφυτος λόγος, ὅστις ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν ῥοῦν τοῦ παντός, ἀπαντᾷ βεβίως καὶ μετὰ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἐνταῦθα δευτερεύουσάν τινα σφαῖραν ζωῆς. Ἐκ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ καθαρῶν λόγου θεωρουμένη ἢ κατὰ τὴν φύσιν ἐκδηλουμένη νοητὴ νομοθεσία, ἀποβάλλει τὴν ἀπόλυτον αὐτῆς ἀξίαν καὶ παραμένει ὡς ἀπίκασμα τῆς ἀπολύτου ἀξίας τοῦ νοῦ καὶ τοῦ καθαρῶν λόγου. Ἡ ἀπόλυτος δὲ ἀξία, ἣτις προσδίδεται εἰσέτι εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν συνίσταται τόσον εἰς τὴν συνεκτικὴν καὶ μορφωτικὴν αὐτῆς ιδιότητα ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ σῶμα, ἀλλὰ εἰς τὴν καθαρὰν αὐτῆς ἀναφορὰν πρὸς τὸν καθαρὸν νοῦν.

Ἐν τῷ σύμπαντι εἶναι ἡ ἀναφορὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ὡσαύτως ἔμφυτος, ἢ δὲ ἐνότης τοῦ σύμπαντος, εἶναι, ὡς ἤδη ἐλέχθη, δυνατὴ

μόνον διὰ τῆς ὀλότητος τοῦ νοῦ. Ἐν τῷ σύμπαντι ἀπαντῶσι προσέτι καὶ ἔχνη τῆς ποιότητος αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀγαθοῦ, ὅπερ θεωρεῖται ὑπὲρ πάντα χρόνον καὶ ὑπὲρ πάντα νοῦν κείμενον. Ἡ κοινωνία καὶ ὁ συνυφασμὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ ὄντος πρὸς ἀλλήλα, καθιστᾷ τὸν κόσμον δυνατὸν καὶ κατὰ τὴν αἰσθητὴν αὐτοῦ ποιότητα καὶ διασκευήν.

Ἐκ τοῦ χρόνου θεωρουμένου τοῦ κόσμου παρουσιάζεται ἡ ψυχὴ ὡς ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς συστάσεως αὐτοῦ. Διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὅμως τούτου δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ἡ ψυχὴ δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς αἰσθητόν τι. Ἡ ψυχὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ αὐτὴ αἰσθητή, ἢ χωρὶς ἡ οὐσία αὐτῆς νὰ εἶναι αἰσθητή. Τὸ αἰσθητὸν εἶδος τῆς ψυχῆς, ἀναφερόμενον κατὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ κόσμου πρὸς τὸ μὴ ὄν, δημιουργεῖ τὰ αἰσθητὰ ὄντα. Τὸ αἰσθητὸν ὅμως τοῦτο εἶδος ἀνήκει τῷ ὄντι εἰς τὸν νοητὸν κόσμον καὶ οὐχὶ εἰς τὸν αἰσθητόν. Ἡ ψυχὴ καθ' ὅλου θεωρεῖται ὡς νοητόν τι. Ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβῃ ἐν τῷ νοητῷ κόσμῳ θέσιν ταύτην πρὸς τὴν ἔδραν ἣν τὸ ὄν, ἡ οὐσία καὶ τὸ εἶδος ἐν αὐτῷ κατέχουσιν, εἶναι ὅτι αὕτη συνδέει τοὺς δύο κόσμους τὸν αἰσθητὸν καὶ τὸν νοητόν. Διὰ τοῦτο θὰ θεωρεῖται ἡ ψυχὴ ὡς τι μεταξὺ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ κείμενον. Ὅπως ἡ ψυχὴ εἶναι ὁ ἰδρυτὴς τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, οὕτω πῶς εἶναι ὁ νοῦς ὁ θεμελιωτὴς τοῦ νοητοῦ κόσμου.

Β'. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ νοῦ ὅμως κεῖται οὐχὶ μόνον ἡ ἐνότης καὶ ἡ ὀλότης τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἡ μεταφυσικὴ αἰτία αὐτῆς ταύτης τῆς ψυχῆς. Ἡ ἰδιότης μιᾶς οἰασδῆποτε ἀρχῆς χαρακτηρίζεται κατὰ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, καθ' ὅ,τι αὕτη τὸ μὲν εἶναι ἡ αἰτία ἑνὸς κόσμου κατ' εὐθειαν ἀπ' αὐτῆς ἐκπορευομένου καὶ τῆς αὐτῆς ἀξίας πρὸς τὴν ἀρχὴν ὄντος, τὸ δὲ καθ' ὅ,τι αὕτη εἶναι ἡ μεταφυσικὴ αἰτία ἑνὸς ἄλλου κόσμου πρὸς αὐτὴν μὲν ἀναφερομένου, οὐχὶ ὅμως καὶ κατ' ἀξίαν ταῦτοῦ πρὸς αὐτὴν ὄντος. Ἡ ἀρχὴ τοῦ νοῦ εἶναι ἡ αἰτία τοῦ νοητοῦ κόσμου συνάμα δὲ καὶ ἡ αἰτία τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς. Κατὰ τὴν πρώτην αἰτίαν θεωρεῖται ὁ νοῦς ἐν ἀπολύτῳ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν οὐσίαν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐν ἀπολύτῳ ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ψυχὴν. Ὁ νοητὸς κόσμος εἶναι ἄμεσον· προῖόν τοῦ νοῦ, ἐνῶ τὸ ψυχικὸν εἶναι θεωρεῖται ἔμμέσως ἐκ τοῦ νοῦ ἐκπορευόμενον, τοῦτέστι διὰ τινος μεταφυσικῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦ. Ἡ κοινωνία δὲ αὕτη τῶν ἀρχῶν πρὸς ἀλλήλας δέον νὰ ἐννοηθῇ κατὰ τε τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ τὴν ὑποκειμενικὴν αὐτῆς ἔννοιαν. Παρὰ Πλωτίνῳ δὲ διασταυροῦνται αἱ δύο ἀπόψεις πρὸς ἀλλήλας, ὁ δὲ χωρισμὸς εἶνε πολλάκις δυσχερής. Ἡ διάκρισις τῆς κοινω-